

*X MEĐUNARODNA NAUČNA KONFERENCIJA
"DRUŠTVENE DEVIJACIJE"*

ZBORNIK RADOVA

ŽENE
U MODERNOM
DRUŠTVU

IZAZOVI I MOGUĆNOSTI

BANJA LUKA, 2025.

**DESETA MEĐUNARODNA NAUČNA KONFERENCIJA
„DRUŠTVENE DEVIJACIJE“
X INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
“SOCIAL DEVIATIONS”**

ŽENE U MODERNOM DRUŠTVU: IZAZOVI I MOGUĆNOSTI

ZBORNIK RADOVA

**WOMEN IN MODERN SOCIETY: CHALLENGES AND
OPPORTUNITIES**

Banja Luka, 2025. godine

Izdavač:

Centar modernih znanja, Banja Luka

Suorganizatori naučnog skupa:

*Ruski univerzitet prijateljstva naroda, Moskva
Resursni centar za specijalnu edukaciju, Beograd
MIB, tvrtka za savjetovanje i edukaciju iz Ljubljane
Internacionalni centar za emocionalnu inteligenciju (ICEI) iz Ohrida*

Glavni i odgovorni urednik:
Prof.dr Nebojša Macanović

Urednici:

Prof. dr Jagoda Petrović
*Fakultet političkih nauka
Univerzitet u Banjoj Luci*

Prof.dr Goran Jovanić
*Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju
Univerzitet u Beogradu*

Naučni odbor:

Prof.dr Olga B. Mikhailova (Moscow-Russia), prof.dr Vanda Hajkova (Prague-Czech Republic), akademik prof.dr Miodrag Simović (Banja Luka-BiH), prof.dr Aleksandar Jugović (Beograd-Srbija), prof.dr Jasminka Zloković (Rijeka-Hrvatska), prof.dr Marta Witkowska (Warsaw-Poland), prof.dr Snežana Mojsoska (Skopje- Republika Severna Makedonija), prof.dr Velimir Rakočević (Podgorica-Crna Gora), prof.dr Jurka Lepečnik Vodopivec (Koper-Slovenija), prof.dr Goran Nedović (Beograd-Srbija), prof.dr Branislava Popović-Ćitić (Beograd-Srbija), prof.dr Goran Bašić (Växjö-Švedska), prof.dr Nebojša Macanović (Banja Luka-Bosna i Hercegovina), prof.dr Sonja Kovačević (Split-Hrvatska), prof.dr Nives Ličen (Ljubljana-Slovenija), prof.dr Rok Hacin (Maribor-Slovenija), prof.dr Inna Bovina (Moscow-Russia), doc.dr Atanas Genchev (Sofia-Bulgaria), prof.dr Gal Istvan Laszlo (Pécs -Hungary), doc.dr Aleksandra Maksimović (Kragujevac-Srbija).

Recezentски odbor:

Prof.dr Jagoda Petrović (Banja Luka-BiH), prof.dr Jurka Lepečnik Vodopivec (Koper-Slovenija), prof.dr Refik Čatić (Zenica-BiH), prof.dr Tatjana Gerginova (Skopje-Makedonija), prof.dr Mirjana Đorđević (Beograd-Srbija), prof.dr Vanda Hajkova (Prague-Czech Republic), prof.dr Petar Rajčević (K. Mitrovica-Srbija), akademik prof.dr Miroslav Baljak (Brčko-BiH), prof.dr Veselin Mićanović (Nikšić-Crna Gora), prof.dr Goran Bašić (Växjö-Švedska), prof.dr Nada Šakotić (Nikšić-Crna Gora), prof.dr Branislava Popović-Ćitić (Beograd-Srbija), prof.dr Nives Ličen (Ljubljana-Slovenija), prof.dr Branislava Knežić (Beograd-Srbija), prof.dr Goran Nedović (Beograd-Srbija), prof.dr Muhamed Omerović (Tuzla-BiH), prof.dr Vildana Pleh (Sarajevo-BiH), prof.dr Nermin Mulaosmanović (Tuzla-BiH), prof.dr Jasminka Zloković (Rijeka-Hrvatska), prof.dr Nebojša Macanović (Banja Luka-BiH), prof.dr Anita Zovko (Rijeka-Hrvatska), prof.dr Tatjana Marić (Banja Luka-BiH), doc.dr Slobodan Simić (Doboj -BiH).

Tehnička priprema:
Danijel Jović

Štampa:
Markos

Tiraž:
200

Snježana Bošnjak CYBER NASILJE NAD ŽENAMA U REPUBLICI HRVATSKOJ	621
Jasmina Krštenić, Zorica Odavić NASILJE NAD ŽENAMA-KAKO PRIJAVITI, ZAŠTITITI I POMOĆI U OKVIRU MULTISEKTORSKE SARADNJE	628
László István Gál SOME THOUGHTS ABOUT BIOSECURITY, BIOSAFETY AND CRIMINAL LAW	634
Sanda Milošević ŽENE U NAUCI, IZVRSNE A IPAK NEVIDLJIVE	641
Miona Vasić, Ljeposava Ilijić, Olivera Pavićević TRUDNOĆA U ADOLESCENTNOM PERIODU: DRUŠTVENI OKVIR, UZROCI I TRENDVI	648
Antea Čilić, Leo Klapan DRUŠTVENA VRIJEDNOST I PEDAGOŠKA DIMENZIJA PARTICIPACIJE ŽENA U SPORTU	657

TRUDNOĆA U ADOLESCENTNOM PERIODU: DRUŠTVENI OKVIR, UZROCI I TRENDOMI

Miona Vasić³⁵⁰

Istraživač pripravnik, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd

Ljeposava Ilijić³⁵¹

Viši naučni saradnik, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd

Olivera Pavićević³⁵²

Viši naučni saradnik Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd

Apstrakt: Sa aspekta javnog zdravlja, period adolescencije karakteriše sklonost ka rizičnom seksualnom i reproduktivnom ponašanju. Adolescentne trudnoće predstavljaju javno zdravstveni i društveni izazov koji je podjednako zastupljen u zemljama u razvoju, kao i u razvijenim zemljama. Svetska zdravstvena organizacija navodi podatak da od ukupnog broja trudnoća 11% čine trudnoće majki koje su u adolescentnom periodu, odnosno uzrasta od 15 do 19 godina (WHO, 2024). Prema dostupnim podacima u Republici Srbiji stopa rađanja adolescentkinja beleži pad poslednjih dvadeset godina. U radu se analiziraju društveni okviri, uzroci i posledice trudnoća u adolescentnom periodu, i osvetljavaju različiti diskursi i kontroverze koji prate ovu pojavu. Dat je i prikaz različitih statističkih pokazatelja o adolescentnim trudnoćama, za Republiku Srbiju za period od 2015. do 2023. godine, uz istovremeno razmatranje trendova i karakteristika adolescentnog rađanja. Brojni autori koji su se bavili analizom i identifikacijom faktora rizika i posledica trudnoće u adolescentnom periodu, najčešće navode složenost i međuslovljenost brojnih faktora na socio-ekonomskom, individualnom i zdravstvenom nivou. Autorke zaključuju da problemu trudnoće u adolescentnom periodu treba biti posvećena dodatna pažnja u smislu adekvatnijih programa sistemske prevencije i pružanja socijalne i institucionalne podrške populaciji koja je u adolescentnom periodu.

Ključne reči: adolescentni period, trudnoća, socio-ekonomski faktori, posledice

Par reči umesto uvoda

Adolescencija je razvojno razdoblje koje karakterišu burne fizičke, emocionalne i psihosocijalne promene, često praćene osećajem nesigurnosti, preispitivanjem sopstvenih vrednosti i impulsivnim donošenjem odluka. Upravo takva nestabilnost i sklonost rizičnim ponašanjima čine adolescentne posebno ranjivom populacijom kada je reč o pojavama poput trudnoće (Protić & Koraj, 2020). Stope adolescentnih trudnoća variraju značajno u zavisnosti od regiona – dok su najniže u zapadnoevropskim zemljama poput Švajcarske (8 na 1.000 devojaka uzrasta 15–19 godina), znatno više vrednosti beleže se u istočnoj Evropi, Sjedinjenim Američkim Državama, Meksiku i državama podsaharske Afrike (Sedgh i sar., 2015). U okviru evropskog regiona, adolescentne trudnoće su najuobičajenije u zemljama istočne Evrope i centralne Azije, dok zapadne i skandinavske zemlje pokazuju stabilan trend niskih stopa (Avery & Lazdane, 2008). Na evropskom kontinentu, gotovo sve zemlje beleže manje od 25 rođenih na svakih 1.000 mladih žena uzrasta od 15 do 19 godina. Ipak,

³⁵⁰ E mail: mionavasic6.1@gmail.com <https://orcid.org/0009-0007-4910-9161>

³⁵¹ E mail: lelalela_bgd@yahoo.com <https://orcid.org/0000-0001-5090-1489>

³⁵² E mail: oliverapavicevic4@gmail.com <https://orcid.org/0000-0002-4455-7236>

Slovačka, Rumunija i Bugarska izdvajaju se višim stopama, koje se kreću između 25 i 50 (Raya-Diez i sar., 2024). Hrvatska je jedna od zemalja koja poslednjih tridest godina beleži pad broj trudnoća u adolescentnom periodu (Džepina & Posavec, 2012 navedeno prema Biloš, 2021). Smanjenje broja trudnoća u adolescentnom periodu u Hrvatskoj može se pripisati efektima razvoja društvene svesti o reproduktivnom zdravlju, te načinima i primeni kontracepcije (Džepina & Posavec, 2012 navedeno prema Biloš, 2021: 1).

Iako trudnoće u adolescentnom periodu beleže skoro kontinuirano smanjenje učestalosti tokom proteklih godina u gotovo svim državama sveta, one i dalje predstavljaju javno zdravstveni, ali i socijalni problem. Procena Svetske zdravstvene organizacije (WHO) je da na godišnjem nivou 21 milion devojaka uzrasta od 15 do 19 godina ostane u drugom stanju, a 12 miliona njih rodi dete (WHO, 2024). Pored brojnih zdravstvenih rizika kojima su izložene adolescentne majke i njihova deca, ova pojava je povezana i sa nepovoljnim životnim ishodima u kasnijem periodu, pre svega nižim nivoom obrazovanja, siromaštvom i društvenom stigmatizacijom (Lavin & Cox, 2012). Ovim radom nastoji se osvetliti problem adolescentne trudnoće kroz analizu statističkih podataka u Republici Srbiji i razmatranje njenih socijalnih posledica, sa ciljem ukazivanja na potrebu za efikasnijim preventivnim delovanjem, ali i pružanjem podrške ovoj ranjivoj kategoriji.

Adolescentna trudnoća – pojedini diskursi i kontroverze

Normiranje društvenih reakcija u odnosu na adolescentno materinstvo menjalo se kroz istoriju, i ono je, ukratko rečeno, prošlo put od poželjne (Santelli & Melnikas, 2010) do problematične pojave sa dominantno negativnim predznakom (Cense & Ganzevoort, 2018). Rana ili tinejdžerska trudnoća je globalni fenomen koji se smatra i društvenim problemom i pitanjem javnog zdravlja (Raya-Diez i sar., 2024). Uprkos široko rasprostranjenom stavu o negativnim posledicama adolescentne trudnoće, u domenu javnog zdravlja i dalje postoje kontroverze i neslaganja u pogledu njenog porekla, prirode i nužno negativnih ishoda (Govender, Taylor, & Naidoo, 2020). Čini se da svakako treba istaći da adolescentna trudnoća nije izolovan biološko-fizički događaj, već pojava koja je snažno povezana sa socio-kulturnim okruženjem u kojem se dešava.

Još sedamdesetih godina prošlog veka, u razvijenim zapadnim društvima došlo je do promene u percepciji adolescentne trudnoće, koja se više ne posmatra pretežno kao zdravstveni problem sam po sebi. Umesto toga, zdravstveni rizici povezani s adolescentnom trudnoćom i materinstvom sagledavaju se kao posledica nepovoljnih životnih okolnosti (Kirchengast, 2016). Dok je postojanje zdravstvenih rizika za adolescentnu trudnoću neosporno posledica loših medicinskih uslova u ekonomski ugroženim subpopulacijama u zemljama trećeg sveta (Mayor, 2004), socijalna ugroženost određenih klasnih, rasnih i etničkih grupa u razvijenim zemljama, adolescentnu trudnoću čini ishodom te ugroženosti. Ona se odvija u zatvorenom krugu u kome se teško razaznaje da li je adolescentna trudnoća uzrok lošijih životnih ishoda, ili je posledica socijalne ugroženosti koja joj je prethodila (Briggs i sar., 2007).

Pored unakrsnog dejstva različitih faktora koji potiču od nepovoljnih životnih uslova, pre svega u socijalnom, ekonomskom i obrazovnom pogledu, rano adolescentno materinstvo, normirano je negativnim diskursima javnih politika. Odnos prema adolescentnom materinstvu oblikuju ideološki, politički i normativni koncepti koji su, prema nekim autorima, ucrtni u neoliberalnu agendu samoizgradnje preduzetnog sopstva (Bay-Cheng 2015; Cense & Ganzevoort, 2018). Nepoželjnost adolescentne trudnoće u diskursu javnih zdravstvenih politika u Evropi, SAD i Australiji, kreirana je pod uticajem neoliberalne ideologije (Cense & Ganzevoort, 2018). Gubitak kontrole nad seksualnošću predstavlja odstupanje od koncepta lične odgovornosti čime se remete životni planovi osmišljeni kao put ka uspehu i samopromociji. Društveni i ideološki konstrukti koji stoje u osnovi javnih politika, sa fukoovske pozicije ukazuju na telo i telesne interakcije kao na materijalizaciju društvene moći koja se ostvaruje disciplinovanjem tela i uma u oblastima poput zdravstva, obrazovanja, stanovanja i socijalne zaštite (Alldred & Fox, 2019).

Percipiranje rane trudnoće i materinstva kao moralnog, zdravstvenog i reproduktivnog incidenta, prenebregava psihološke i socijalne aspekte i iskustva mladih majki (Leese, 2014). Doživljaj materinstva je za adolescentkinje, često, ambivalentan i ispunjen usponima i padovima u psihološkoj tranziciji prihvatanja uloge roditeljstva. Dok se sa jedne strane, pojavljuje osećaj samopouzdanja i porast pozitivnih doživljaja, uporedo postoji i tuga za onim što je moglo biti i što će biti propušteno (Leese, 2014). Reč je o složenom psiho-socijalnom procesu koji se odvija u različitim socio-

ekonomskim i kulturnim okruženjima, od onih podsticajnih i podržavajućih, do veoma otežavajućih i obeshrabrujućih. Priče koje dolaze od adolescentnih majki, njihovih iskustava i doživljaja, pokazuju individualni značaj i značenje trudnoće u njihovim životima (Barcelos & Gubrium, 2014). Njihovi narativi ukazuju na stvaranje novih pozitivnih identiteta, novih moralnih aspekata odgovornosti i ciljeva koji su posvećeni roditeljstvu i nezi. U tom smislu, procesi kroz koje mlade žene razumeju, reprodukuju i preobražavaju postojeće narative o tinejdžerskoj trudnoći predstavljaju procese kroz koje one pozicioniraju sebe, svoje porodice i svoje reproduktivne izbore u širem društvenom kontekstu, istovremeno izražavajući potrebu za širim razmatranjem značenja rane trudnoće i majčinstva, kako u istraživanjima, tako i u kreiranju politika (Barcelos & Gubrium, 2014).

Socio-ekonomski faktori rizika i socio-ekonomske posledice trudnoće u adolescentnom periodu

Društvene promene, kao i promene u tradicionalnim rodnim ulogama i porodičnim strukturama (Singh & Darroch, 2000), doprinele su tome da se adolescentna trudnoća shvata kao društveni i javnozdravstveni problem (Holgate i sar., 2006; McClanahan, 2009; Araújo-Pedrosa i sar., 2011), koji ostvaruje negativne posledice po zdravlje adolescentnih majki i njihove dece, kao i po njihovu psihosocijalnu adaptaciju (Araújo-Pedrosa i sar., 2011; Pires, Araújo-Pedrosa, & Canavarro, 2014). Istraživanja ukazuju na podatak da su konsekvence koje sa sobom nosi trudnoća u adolescentnom periodu, zapravo determinisane faktorima socio-ekonomskog statusa adolescentkinje (Canavarro i sar., 2020; Heilborn & Cabral, 2011). Na primer, kod adolescentkinja iz srednje klase, trudnoća najčešće ne predstavlja značajnu prepreku za ostvarenje ličnih ciljeva, jer tokom trudnoće i nakon porođaja imaju podršku porodice, uključujući i mogućnost da nastave školovanje (Canavarro i sar., 2020; Heilborn i sar., 2002). S druge strane, adolescentkinje iz siromašnih i socio-ekonomski ugroženih porodica često same preuzimaju glavnu odgovornost za brigu o detetu, uz ograničenu podršku porodice, što im otežava ostvarivanje ličnih i obrazovnih ciljeva (Canavarro i sar., 2020; Heilborn i sar., 2002).

Brojni autori koji su se bavili analizom i identifikacijom faktora rizika i posledica trudnoće u adolescentnom periodu, najčešće navode složenost i međuslovljenost brojnih faktora na socio-ekonomskom, individualnom i zdravstvenom nivou. Među brojnim činiocima, najčešće se navode: siromaštvo, razni oblici deprivilegovanosti, niska očekivanja od budućnosti, manjak samopouzdanja u vezi sa završavanjem srednje škole, loš školski uspeh, problemi u ponašanju, rizično seksualno ponašanje, boravak u hraniteljskim porodicama, idealizacija trudnoće, istorija roditeljskog razdvajanja i razvoda, odgajanje u porodici samohranog roditelja, izloženost porodičnom nasilju u detinjstvu, majka koja je radala u tinejdžerskim godinama, upotreba alkohola i droga, kao i postojanje mentalnih problema (Briggs, Brownell, & Roos, 2007: 64). Pojedine studije ukazuju na podatak da su nedostatak obrazovanja o reproduktivnom zdravlju i seksualnom vaspitanju dva faktora koja su direktno povezana sa rizikom od rane trudnoće, bez obzira na društveni kontekst ili teritoriju u kojem se ova pojava proučava (Raya-Diez i sar., 2024; Chung i sar., 2018; Manaseri i sar., 2019; Masten i sar., 2021).

Trudnoća u adolescentnom periodu i roditeljstvo u adolescenciji takođe su povezani sa napuštanjem škole, nezaposlenošću, siromaštvom i lošim roditeljskim ishodima (Corcoran, 1998). Međutim, odnos između uzroka i posledica stvara kontroverze o tome šta je čemu prethodilo. Istraživanje koje je imalo za cilj praćenje obrazovnih postignuća adolescentnih majki u SAD, pokazalo je da one češće prekidaju obrazovanje i napuštaju školu, međutim, ostaje nejasno da li su te tinejdžerke već ranije imale lošiji uspeh u školi ili je trudnoća bila katalizator takvog obrazovnog ishoda (Briggs, Brownell, & Roos, 2007: 65).

Niska očekivanja od obrazovanja, i nedostatak sklonosti i posvećenosti školi, u sprezi sa faktorima povezanim sa seksualnim ponašanjem (npr. rana seksualna inicijacija) i odnos prema roditeljstvu (veća očekivanja od roditeljstva) dovode do povećanog rizika od tinejdžerske trudnoće (Bonell i sar., 2005; Kogan i sar., 2013). Škole i školsko okruženje se procenjuju kao značajno mesto podrške zdravom razvoju i podsticanju obrazovnih faktora povezanih sa zdravljem, kao i ciljevima poput akademskog uspeha i optimizma u odnosu na budućnost (Freudenberg & Ruglis, 2007; Muennig, Woolf, 2007; Viner i sar., 2012, navedeno prema Peterson, Bonell, 2018). Međutim, školsko okruženje može biti izvor stigmatizacije, neprihvatanja i diskriminatornog odnosa prema adolescentnim trudnicama i majkama. Negativni javni diskurs adolescentnu trudnoću i materinstvo proglašava sramotnim, negativnim i stigmatizovanim. Stigmatizacija tinejdžerskog majčinstva

produkuje etikete i stereotipizaciju koja adolescentne majke percipira kao neodgovorne, promiskuitetne, devijantne i, u većoj meri, zavisne od socijalne pomoći izlažući ih diskriminatorskom režimu u školi i zdravstvenim službama, što za posledicu ima osude i socijalnu izolaciju (Yardley, 2008; Hatzenbuehler i sar., 2013).

Kao što je prethodno navedeno, trudnoća u adolescentnom periodu povezana je sa napuštanjem školovanja (Murphy-Graham i sar., 2020), što dalje dovodi do vrlo ograničenih mogućnosti za buduće zaposlenje (Vélez & Figueredo, 2015). Uzimajući u obzir navedene posledice, ističe se važnost sprovođenja politika i programa koji podstiču mlade osobe da se ponovo uključe u obrazovani sistem (Zuilkowski i sar., 2019).

Posledice koje trudnoća u periodu adolescencije ostavlja na radni aspekt najčešće se posmatraju sa dva stanovišta, a to su opšta zaposlenost članova porodice adolescentkinja, sa jedne strane i učešće mladih majki na tržištu rada, sa druge strane (Raya-Diez i sar., 2024). Nesigurni radni uslovi roditelja odnosno članova porodice često su povezani sa dugim radnim vremenom i smanjenom sposobnošću roditelja da se adekvatno brinu o deci i kontrolišu ponašanja koja mogu predstavljati rizik (Mintogbé i sar., 2021). I istraživanje sprovedeno u Španiji potvrđuje povezanost nestabilnog zaposlenja roditelja i trudnoća adolescentkinja - veći rizik od neplanirane trudnoće prisutan je u porodicama gde roditelji imaju nestabilno zaposlenje (Simón & Aznar, 2014), a dodatni rizik čine jednoroditeljska domaćinstva u kojima se često nedostatak materijalnih prihoda kompenzuje intenzivnijim i prekovremenim radom jednog roditelja (Trinidad-Noguera i sar., 2015), što najčešće dovodi do dužih vremenskih perioda u kojima su adolescenti bez adekvatnog roditeljskog nadzora (Raya-Diez i sar., 2024). S druge strane, trudnoća u periodu adolescencije ograničava mlade majke u učešću na tržištu rada (Humberstone, 2018). Takođe, osim smanjenog učešća na tržištu rada, mlade majke često imaju i lošije radne uslove (Florescu i sar., 2016), i niže prihode (Peterson & Bonell, 2018). Na osnovu navedenog, možemo da zaključimo da je pristup adolescentnih majki tržištu rada obično spor i otežan proces, a kada se dogodi, obično je povezan s nesigurnim zaposlenjem (Yago-Simón, 2015), što ih vodi u krug siromaštva, ranjivosti i isključenosti (Raya-Diez i sar., 2024). Dodatno, ekonomska zavisnost i nedostatak vlastitih prihoda (Basilio, 2016), bilo kao uzrok ili posledica trudnoće, izlažu tinejdžerske majke riziku od ulaska u zlostavljачke partnerske veze (Raya-Diez i sar., 2024).

Kada se govori o ekonomskom aspektu, odnosno ekonomskim posledicama i uzrocima trudnoća u adolescentnom periodu, u literaturi se najčešće objašnjava uzročno posledična veza između niskih prihoda i siromaštva sa trudnoćama kod tinejdžerki (Hall i sar., 2019; Mkwanzani, 2017). Istraživanja ukazuju na podatak da osobe koje postaju majke u ranom, mladom uzrastu najčešće potiču iz socijalnih grupa koje imaju ograničene ekonomske resurse (Scannapieco & Connell-Carrick, 2016), porodica koje žive u siromaštvu (Makiwane i sar., 2018) ili žive u područjima sa stopama siromaštva iznad nacionalnog proseka (Masten i sar., 2021) i/ili u marginalizovanim naseljima sa visokim stopama siromaštva. Navedeni ekonomski faktori čine faktore rizika za ranu trudnoću (Raya-Diez i sar., 2024).

Pojedine studije ukazuju na postojanje većeg rizika za adolescentnu trudnoću kod devojaka koje nemaju socijalnu podršku (Copeland, 2017), i onih koje imaju loše i/ili neadekvatne odnose sa porodicom i/ili roditeljima (Mintogbé i sar., 2021). U vezi sa navedenim, i uzimajući u obzir relacijske, obrazovne, ekonomske i kulturološke faktore, ističe se značaj i uloga porodice i porodičnih odnosa u proceni i blagovremenoj prevenciji trudnoća u periodu adolescencije (De la Rubia & Torteya, 2017).

Zastupljenost adolescentnih trudnoća u Republici Srbiji

Stopa rađanja adolescentkinja predstavlja specifičnu stopu fertiliteta po starosti za kategoriju žena uzrasta od 15 do 19 godina, odnosno broj rođenja među ženama starosti 15-19 godina, podeljen prosečnim brojem žena ove kategorije starosti, izražen na 1.000 žena. Ova stopa je kompleksan indikator koji osvetljava mnogo dublje društvene izazove kao što su pristup obrazovanju, zdravstvenim uslugama, rodnu ravnopravnost, siromaštvo i marginalizaciju, te predstavlja i jedan od indikatora kojima se prati ostvarivanje Ciljeva održivog razvoja u okviru Agende 2030 (Republički zavod za statistiku & UNICEF, 2020).

Prema podacima koje je objavio Republički zavod za statistiku Republike Srbije (u daljem tekstu: RZS) stopa fertiliteta žena uzrasta od 15 do 19 godina u periodu od 2015. do 2023. godine u proseku je iznosila 14.37 živorođene dece na 1.000 adolescentkinja. U periodu od 2015. do 2021. godine zabeležen je postepen i kontinuiran pad stope fertiliteta u ovoj starosnoj grupi, ipak, u 2022. godini dolazi do blagog porasta, koji se zadržava i u 2023. godini, čime je prekinut prethodni trend opadanja (RZS, 2018; RZS, 2021; RZS, 2024). U okviru Izveštaja o napretku u ostvarivanju Ciljeva održivog razvoja za 2023. godinu u Srbiji, ukazuje se na napretke u pogledu pristupa uslugama koje se odnose na polnu i reproduktivnu zdravstvenu zaštitu, ali se i skreće pažnja na negativne tendencije usled ponovnog povećanja stope rađanja među adolescentkinjama (RZS, 2024).

U Tabeli 1 prikazani su podaci o broju živorođenih za period od 2015. do 2023. godine preuzeti iz baze podataka RZS³⁵³. Izdvojen je ukupan broj živorođene dece za svaku godinu, kao i broj živorođene dece od strane majki uzrasta 15 do 19 godina, uz prikaz procentualnog učešća tih porođaja u ukupnom broju živorođenih.

Tabela 1. Broj živorođene dece od strane majki uzrasta od 15 do 19 godina

Godina	Ukupno živorođenih	Majka uzrasta 15-19 godina	
	Broj	Broj	%
2015	65667	2865	4.36%
2016	64734	2625	4.05%
2017	64894	2580	3.98%
2018	63975	2383	3.72%
2019	64399	2339	3.63%
2020	61692	2353	3.81%
2021	62180	2316	3.72%
2022	62700	2330	3.72%
2023	61052	2257	3.70%

U periodu od 2015. do 2023. godine u Srbiji je zabeležen postepen pad u ukupnom broju živorođene dece, sa 65.667 živorođenih u 2015. godini na 61.052 u 2023. godini. Paralelno sa tim, smanjuje se i broj dece čije su majke bile uzrasta od 15 do 19 godina – sa 2.865 u 2015. na 2.257 u 2023. godini. Kada se posmatra procentualno učešće rođene dece od strane adolescentkinja u ukupnom broju živorođenih, takođe se uočava postepen i stabilan trend opadanja, a taj procenat je počevši od 2017. godina konstantno bio ispod 4%.

Mada se beleži smanjenje učestalosti adolescentskih trudnoća u Srbiji, one su i dalje znatno zastupljenije u poređenju, sa na primer Hrvatskom, gde se beleži konstantan pad broja dece koje rađaju majke uzrasta 15-19 godina, pri čemu taj broj čini manje od 3%, a u poslednjih tri godine čak ispod 2% od ukupnog broja živorođene dece (Državni zavod za statistiku, 2024).

Kada je u pitanju bračni status majki uzrasta od 15 do 19 godina, podaci nam ukazuju na jasan trend dominacije rađanja dece van braka.

Tabela 2. Bračni status majki uzrasta od 15 do 19 godina

Godina	Ukupno	Bračno		Vanbračno	
	Broj	Broj	%	Broj	%
2015	2865	910	31.76%	1955	68.24%
2016	2625	721	27.47%	1904	72.53%
2017	2580	700	27.13%	1880	72.87%
2018	2383	580	24.34%	1803	75.66%

³⁵³ Podaci preuzeti iz baze Republičkog zavoda za statistiku. Dostupno na: https://data.stat.gov.rs/Home/Result/1803_0501?languageCode=sr-Cyrl (pristupljeno 9. 4. 2025).

2019	2339	583	24.93%	1756	75.07%
2020	2353	527	22.39%	1826	77.61%
2021	2316	499	21.53%	1817	78.47%
2022	2330	607	26.05%	1723	73.95%
2023	2257	505	22.37%	1752	77.63%

Tabela sadrži prikaz podataka RZS³⁵⁴ o bračnom statusu majki uzrasta 15-19 godina za period od 2015. do 2023. godine, uključujući broj porođaja i njihov procenat u okviru bračnih i vanbračnih zajednica. Tokom posmatranog perioda, procenat dece rođenja od strane adolescentnih majki koje su ujedno bile i u braku konstantno je bio ispod 30%, s izuzetkom 2015. godine. S druge strane, procenat porođaja van bračne zajednice, varirao je od 68% do 78%, uz gotovo stalnu tendenciju rasta.

Jedno od potencijalni objašnjenja dominantno vanbračnog rađanja dece adolescentnih majki, može se tražiti i u zakonskim ograničenjima. Naime, prema Porodičnom zakonu Republike Srbije, maloletstvo predstavlja jednu od smetnji za sklapanje braka, ali uz dozvolu suda moguće je stupiti u brak i sa navršениh 16 godina, mada su takvi slučajevi u praksi retki. S druge strane, uzrok ovakvog trenda može biti i činjenica da su adolescentne trudnoće najčešće neplanirane i neželjene (Diabelkova i sar., 2023), što dovodi do toga da se bračni odnos ne formalizuje, te adolescentkinje ostaju u vanbračnoj zajednici ili roditeljstvo preuzimaju samostalno.

Nalazi istraživanja faktora povezanih sa adolescentnim trudnoćama pokazali su da adolescentkinje koje su udate ili žive u vanbračnoj zajednici imaju gotovo sedam puta veće šanse da ostanu u drugom stanju u odnosu na one koje nisu u partnerskoj zajednici u Portugalu, dok je u Brazilu ta verovatnoća približno tri puta veća (Canavarro i sar., 2020). Međutim, nalazi različitih istraživanja nisu u potpunosti konzistentni – dok neka studija ukazuje na veću verovatnoću trudnoće među udatim adolescentkinjama, druga istraživanja pokazuju da je među trudnim adolescentkinjama više onih koje nisu u braku, što je u skladu sa prethodno iznetim statističkim podacima (Chung i sar., 2018; Diabelkova i sar., 2023).

Zaključna razmatranja

Iako se u poslednjim decenijama širom sveta beleži trend smanjenja stope adolescentnih trudnoća, ova pojava i dalje predstavlja ozbiljan javno zdravstveni i socijalni izazov. Sličan trend prisutan je i u Republici Srbiji, gde se u proteklih dvadeset godina beleži postepen pad broja trudnoća među mladim ženama uzrasta od 15 do 19 godina. Podaci ukazuju na stabilan, ali neujednačen trend smanjenja broja trudnoća među adolescentkinjama, pri čemu se poslednjih godina primećuje i blago povećanje. Međutim, brojke, iako niže u odnosu na ranije periode, ne smeju biti razlog za umanjeње važnosti ovog pitanja.

Trudnoće u adolescentnom periodu povezane su sa nizom nepovoljnih životnih ishoda, uključujući prekid obrazovanja, siromaštvo, stigmatizaciju i otežanu integraciju u društvo. Ove posledice ne pogađaju samo adolescentne majke i njihovu decu, već reflektuju i šire društvene disfunkcionalnosti, neadekvatnu edukaciju o reproduktivnom zdravlju, slabosti porodične i institucionalne podrške, kao i duboko ukorenjene društvene nejednakosti. Na osnovu ovih saznanja, istraživanja bi trebalo da se fokusiraju na razumevanje faktora koji objašnjavaju adolescentnu trudnoću u najugroženijim razvojnim kontekstima, poput porodica sa niskim prihodima, pri čemu bi škola trebalo da se prepozna kao idealno mesto za primarne intervencije (Madkour i sar., 2010; Matos, i sar., 2014; Ponzetti, 2015). Analiziranje faktora povezanih sa adolescentnom trudnoćom u različitim zemljama sve se više preporučuje radi razvoja globalnih preventivnih intervencija koje u obzir uzimaju i kulturološki specifične faktore rizika (Bearinger i sar., 2007; Sedgh i sar., 2015).

Uprkos smanjenju učestalosti pojave adolescentnih trudnoća, potreba za sveobuhvatnim preventivnim programima koji bi bili usmereni ne samo na informisanje, već i na osnaživanje mladih, i dalje je prisutna. Nalazi iz međunarodne literature pokazuju da sveobuhvatna seksualna i reproduktivna edukacija, u okviru obrazovnog sistema, značajno doprinosi smanjenju broja neželjenih

³⁵⁴ Podaci preuzeti iz baze Republičkog zavoda za statistiku. Dostupno na: https://data.stat.gov.rs/Home/Result/1803_0508?languageCode=sr-Cyrl (pristupljeno 9. 4. 2025).

trudnoća kod ove populacije. Uz to, stabilna porodična struktura, otvorena komunikacija sa roditeljima i dostupnost kontracepcije predstavljaju ključne faktore u prevenciji (Lavin & Cox, 2012; Mersky & Reynolds, 2007). Unapređenje seksualnog zdravlja mladih žena u sklopu obrazovnog pristupa (Patton i sar., 2016) predstavlja veoma značajan doprinos njihovoj pripremi za željene i neželjene ishode seksualnog života. Međutim, efikasnost u delovanju na faktore rizika ne dopiru podjednako do rizičnih grupa mladih iz socijalno ugroženih sredina i ne uspevaju da reše nejednakosti ispoljene kao razlike u seksualnom ponašanju (Peterson & Bonell, 2018). Da bi se poboljšala posvećenost učenika u širem društvenom okruženju, neki autori, predlažu jačanje odnosa između osoblja i učenika, usvajanje nastavnih i regulatornih praksi koje su usmerene na učenike i smanjivanje kulturnih barijera između škola i lokalnih zajednica (Markham, Aveyard, 2003 navedeno prima Peterson & Bonell, 2018).

U Republici Srbiji, tema maloletničkih/adolescentnih trudnoća nije okupirala pažnju autora, te postoji potreba za sprovođenjem domaćih studija koje bi omogućile dublje razumevanje specifičnih uzroka i posledica adolescentne trudnoće u našem društvenom kontekstu. Stoga je neophodno podstaći akademsku zajednicu, donosiocle odluka i stručnjake iz oblasti zdravstvene i socijalne zaštite, ali i obrazovanja da zajednički rade na razvoju politika koje će prepoznati adolescentkinje kao posebno ranjivu grupu i ponuditi im sistemsku podršku.

Reference

- Allred, P., & Fox, N.J. (2019). Assembling citizenship: sexualities education, micropolitics and the becoming-citizen. *Sociology*, 53(4), 689-706. <https://doi.org/10.1177/003803851882228>
- Araújo-Pedrosa, A., Pires, R., Carvalho, P., Canavarro, M. C., & Dattilio, F. (2011). Ecological contexts in adolescent pregnancy: The role of individual, sociodemographic, familial and relational variables in understanding risk of occurrence and adjustment patterns. *Contemporary Family Therapy*, 33(2), 107-127. <https://doi.org/10.1007/s10591-011-9148-4>
- Avery, L., & Lazdane, G. (2008). What do we know about sexual and reproductive health of adolescents in Europe? *The European Journal of Contraception and Reproductive Health Care*, 13(1), 58-70. <https://doi.org/10.1080/13625180701617621>
- Barcelos, C. A., & Gubrium, A. C. (2014). "Reproducing Stories: Strategic Narratives of Teen Pregnancy and Motherhood". *Social Problems*, 61(3), 466-481. <https://doi.org/10.1525/sp.2014.12241>
- Basilio, C. I. S. (2016). Percepciones de la paternidad en los varones adolescentes de la Comunidad Auto'noma de Madrid. NURE Investigacion: Revista Científica de Enfermería, 13(80), 3.
- Biloš, V. (2021). Adolescentska trudnoća. Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku - Filozofski fakultet
- Briggs, G., Brownell, M., & Roos, N. P. (2007). Teen mothers and socioeconomic status: The chicken-egg debate. *Journal of the Association for Research on Mothering*, 9(1), 62-74.
- Canavarro, M. C., Silva, N., Diniz, E., Pereira, M., Koller, S. H., & Pires, R. (2020). Sociodemographic, sexual, and reproductive variables associated with pregnancy among adolescents from low socioeconomic background. *Journal of community psychology*, 48(6), 1732-1750. <https://doi.org/10.1002/jcop.22364>
- Cense, M., & Ganzevoort, R. (2018). The storyscapes of teenage pregnancy. On morality, embodiment, and narrative agency. *Journal of Youth Studies*, 22(4), 568-583. <https://doi.org/10.1080/13676261.2018.1526373>
- Chung, H. W., Kim, E. M., & Lee, J. E. (2018). Comprehensive understanding of risk and protective factors related to adolescent pregnancy in low and middle-income countries: A systematic review. *Journal of Adolescence*, 69, 180-188. doi:10.1016/j.adolescence.2018.10.007
- Copeland, R. J. (2017). Experiences of adolescent mothers in Costa Rica and the role of parental support. *Journal of Family Social Work*, 20(5), 416-432. <https://doi.org/10.1080/10522158.2017.1300114>
- De la Rubia, J. M., & Torteya, D. G. (2017). Relacion entre los estilos parentales y las conductas sexuales de riesgo en adolescentes escolarizados de Monterrey, Nuevo Leon. *Perspectivas sociales*, 19(1), 41-65.
- Diabelková, J., Rimárová, K., Dorko, E., Urdzík, P., Houžvičková, A., & Argalášová, E. (2023). Adolescent pregnancy outcomes and risk factors. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(5), 4113. <https://doi.org/10.3390/ijerph20054113>
- Državni zavod za statistiku. (2024). Prirodno kretanje stanovništva u 2023. Zagreb: Državni zavod za statistiku. Dostupno na: https://podaci.dzs.hr/media/gcod513m/si-1730_prirodno-kretanje-stanovni%5%a1tva-u-2023.pdf
- Florescu, L., Temneanu, O. R., & Mindru, D. E. (2016). Social and medical implications of teenage motherhood. *Revista de cercetare si interventie sociala*, 52, 27.
- Gold, R., Kennedy, B., Connell, F., & Kawachi, I. (2002). Teen birth, income inequality and social capital: developing an understanding of the causal pathway. *Health Place*, 8(2), 77-83. [https://doi.org/10.1016/S1353-8292\(01\)00027-2](https://doi.org/10.1016/S1353-8292(01)00027-2)

- Govender, D., Taylor, M., & Naidoo, S. (2020). „I have to provide for another life emotionally, physically and financially“: understanding pregnancy, motherhood and the future aspirations of adolescent mothers in KwaZulu-Natal South, Africa. *BMC Pregnancy Childbirth*, 20(1), 620. <https://doi.org/10.1186/s12884-020-03319-7>.
- Hall, K. S., Beauregard, J. L., Rentmeester, S. T., Livingston, M., & Harris, K. M. (2019). Adverse life experiences and risk of unintended pregnancy in adolescence and early adulthood: Implications for toxic stress and reproductive health. *SSM-population Health*, 7, 100344.
- Heilborn, M. L., & Cabral, C. S. (2011). A new look at teenage pregnancy in Brazil. *ISRN Obstetrics and Gynecology*, 2011, 975234–975237. <https://doi.org/10.5402/2011/975234>
- Heilborn, M. L., Salem, T., Rohden, F., Brandão, E., Knauth, D., Vítora, C., ... Bozon, M. (2002). Socioanthropological approaches on adolescent pregnancy. *Horizontes Antropológicos*, 8, 13–45. <https://doi.org/10.1590/S0104-71832002000100002>
- Kirchengast, S. (2016). Teenage pregnancies: a worldwide social and medical problem. In: Laratta, R. (ed.). *An analysis of contemporary social welfare issues: IntechOpen*. <https://www.intechopen.com/books/an-analysis-of-contemporary-social-welfare-issues/teenage-pregnancies-a-worldwide-social-and-medical-problem>
- Lavin, C., & Cox, J. E. (2012). Teen pregnancy prevention: Current perspectives. *Current Opinion in Pediatrics*, 24(4), 462–469. <https://doi.org/10.1097/MOP.0b013e3283555bee>
- Leese, M. (2014). The bumpy road to 'becoming': Capturing the stories that teenage mothers told about their journey into motherhood. *Child & Family Social Work*, 21(4) <https://doi.org/10.1111/cfs.12169>
- Ludvigh Cintulová, L., & Radková, L. (2019). Social aspects of unplanned pregnancies in teenage Roma girls. *Kontakt*, 21(1), 106–112. <https://doi.org/10.32725/kont.2018.006>
- Makiwane, M., Gumede, N. A., & Molobela, L. (2018). Initiation of sexual behavior and early childbearing: Poverty and the gendered nature of responsibility amongst young people in South Africa. *Journal of International Women's Studies*, 19(5), 209–226.
- Manaseri, H., Roberts, K. D., Barker, L. T., & Tom, T. (2019). Pono choices: Lessons for school leaders from the evaluation of a teen pregnancy prevention program. *Journal of School Health*, 89(4), 246–256.
- Manlove, J., Steward-Streng, N., Peterson, K., Scott, M., & Wildsmith, E. (2013). Racial and ethnic differences in the transition to a teenage birth in the United States. *Perspectives on Sexual and Reproductive Health*, 45(2), 89–100. <https://doi.org/10.1363/4508913>
- Masten, M., Vega, S., Hailemariam, M., Kagotho, N., Key, K., Jefferson, B., & Johnson, J. E. (2021). The Flint women's study: Community perspectives on contraception and family planning, sexuality education and barriers to reproductive health. *Culture, Health & Sexuality*, 23(7), 961–975.
- Mayor, S. (2004). Pregnancy and childbirth are leading causes of death in teenage girls in developing countries. *Biomedical Sciences*, 328(7449), 1152. <http://doi:10.136/bmj.328.7449.1152>.
- Mersky, J. P., & Reynolds, A. J. (2007). Predictors of early childbearing: Evidence from the Chicago longitudinal study. *Children and Youth Services Review*, 29(1), 35–52. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2006.03.009>
- Mintogbé, M. M., Amadou Sanni, M., Ahoussinou, C., Djogbedé, L., Guiella, G., & Kobiané, J. F. (2021). First early pregnancy and associated factors among adolescent girls in Benin. *Sexuality & Culture*, 25, 117–139.
- Mkwanzani, S. (2017). Teenage pregnancy in South Africa: Setting a new research agenda. *South African Review of Sociology*, 48(1), 42–66.
- Murphy-Graham, E., Cohen, A. K., & Pacheco-Montoya, D. (2020). School dropout, child marriage, and early pregnancy among adolescent girls in rural Honduras. *Comparative Education Review*, 64(4), 703–724.
- Patton, G., Sawyer, S. M., Santelli, J., Ross, D., et al., (2016). Our future: a *Lancet* commission on adolescent health and wellbeing. *The Lancet Commissions*, 387(10036), 2423–2478. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(16\)00579-1](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(16)00579-1)
- Peterson, A., & Bonell, C. (2018). School experiences and young women's pregnancy and parenthood decisions: A systematic review and synthesis of qualitative research. *Health and Place*, 53, 52–61. <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2018.07.003>
- Pires, R., Araújo-Pedrosa, A., & Canavarro, M. C. (2014). Examining the links between perceived impact of pregnancy, depressive symptoms, and quality of life during adolescent pregnancy: The buffering role of social support. *Maternal and Child Health Journal*, 18, 789–800. <https://doi.org/10.1007/s10995-013-1303-0>
- Protić, D., Koraj, I., & Pranjić, V. (2020). Spolnost i adolescencija. *Nastavnička revija*, 1(1), 21–39.
- Raya-Diez, E., Serrano-Martínez, C., Pedro, E. D. S., & Montañés-Muro, P. (2024). Risk Factors and Social Consequences of Early Pregnancy: A Systematic Review. *SAGE Open*, 14(3). <https://doi.org/10.1177/21582440241271324>
- Republički zavod za statistiku & UNICEF (2020). *Istraživanje višestrukih pokazatelja položaja žena i dece u Srbiji i romskim naseljima u Srbiji 2019: Izveštaj o nalazima istraživanja*. UNICEF.
- Republički zavod za statistiku (2018). Statistički godišnjak Republike Srbije, 2018. Beograd: Republički zavod za statistiku. Dostupno na: <https://publikacije.stat.gov.rs/G2018/Pdf/G20182051.pdf>

- Republički zavod za statistiku (2021). *Statistički godišnjak Republike Srbije, 2021*. Beograd: Republički zavod za statistiku. Dostupno na: <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G20212054.pdf>
- Republički zavod za statistiku (2023). *Statistički godišnjak Republike Srbije, 2023*. Beograd: Republički zavod za statistiku. Dostupno na: <https://publikacije.stat.gov.rs/G2023/Pdf/G20232056.pdf>
- Republički zavod za statistiku (2024). Izveštaj o napretku u ostvarivanju Ciljeva održivog razvoja do 2030. godine u Republici Srbiji: Izveštaj za 2023. godinu. Beograd: Republički zavod za statistiku. Dostupno na: <https://publikacije.stat.gov.rs/G2024/pdf/G20246007.pdf>
- Santelli, J. S., & Melnikas, A. J. (2010). Teen fertility in transition: recent and historic trends in the United States. *Annual review of public health, 31*, 371–383. <https://doi.org/10.1146/annurev.publhealth.29.020907.090830>
- Scannapieco, M., & Connell-Carrick, K. (2016). Correlates of child maltreatment among adolescent mothers with young children. *Journal of Evidence-informed Social Work, 13*(1), 59–75.
- Sedgh, G., Finer, L. B., Bankole, A., Eilers, M. A., & Singh, S. (2015). Adolescent pregnancy, birth, and abortion rates across countries: Levels and recent trends. *Journal of Adolescent Health, 56*, 223–230. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2014.09.007>
- Trinidad-Noguera, K. I., Cha' vez-Montes, de, Oca, V. G., Carrasco-Ponce, B., & Sa' nchez-Valdivieso, E. A. (2015). The perception of the emotional relationship with parents as the main factor influencing teenage pregnancy in Veracruz, Mexico. *Journal Revista sobre la infancia y la adolescencia, 8*, 75–83.
- Vélez, E. H., & Figueredo, A. L. (2015). Generational transmission of poverty an vulnerability in pregnant teenage girls. *Journal Educacionen valores, 24*, 50–57.
- Wang, R.-H., Wang, H.-H., & Hsu, M.-T. (2003). Factors associated with adolescent pregnancy—A sample of Taiwanese female adolescents. *Public Health Nursing, 20*(1), 33–41. <https://doi.org/10.1046/j.1525-1446.2003.20105.x>
- World Health Organisation (2024). Adolescent pregnancy. Retrieved from <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/adolescent-pregnancy>
- Yago Simon, T., & Tomas Aznar, C. (2014). Variables sociodemograficas relacionadas con embarazos no planificados enjo' venes de 13 a 24 anos. *Rev. Esp. Salud Publica, 88*(3), 395–406. <https://dx.doi.org/10.4321/S1135-57272014000300009>
- Zeck, W., Walcher, W., Tamussino, K., & Lang, U. (2008). Adolescent primiparas: Changes in obstetrical risk between 1983–1987 and 1999–2005. *Journal of Obstetrics and Gynecology Research, 34*(2), 195–198. <https://doi.org/10.1111/j.1447-0756.2007.00688.x>
- Zuilkowski, S. S., Henning, M., Zulu, J., & Matafwali, B. (2019). Zambia's school re-entry policy for adolescent mothers: Examining impacts beyond re-enrollment. *International Journal of Educational Development, 64*, 1–7.

ADOLESCENT PREGNANCY: SOCIAL FRAMEWORK, CAUSES, AND TRENDS

Abstract: From a public health perspective, adolescence is characterized by a tendency towards risky sexual and reproductive behavior. Teenage pregnancies represent a public health and social challenge that is equally present in both developing and developed countries. The World Health Organization reports that 11% of all pregnancies are among mothers in the adolescent period, specifically between the ages of 15 and 19 (WHO, 2024). According to available data, the birth rate among adolescents in the Republic of Serbia has been declining over the past twenty years. This paper analyzes the social framework, causes, and consequences of adolescent pregnancies, highlighting various discourses and controversies surrounding this phenomenon. It also presents different statistical indicators on adolescent pregnancies in the Republic of Serbia for the period from 2015 to 2023, while simultaneously examining the trends and characteristics of adolescent births. Numerous authors who have analyzed and identified the risk factors and consequences of pregnancy during adolescence most often point to the complexity and interdependence of various factors at the socio-economic, individual, and health levels. The authors conclude that the issue of adolescent pregnancies requires further attention in terms of more adequate systemic prevention programs and the provision of social and institutional support for the adolescent population.

Keywords: adolescence, pregnancy, socio-economic factors, consequences